

MAARTEN DOORMAN

*DE WERELD
EEN DRAAD*

2020

PERSONAGES:

Heket

Anders

Stemmen

SCÈNE 1

Heket zit op een blok steen in een donkere lage ruimte, waarop enkele gangen uitkomen. Er hangt een touw naast haar met een korf eraan uit een koker. In een hoek slaapt Anders. Er brandt een olielamp, verderop een roestige jerrycan.

Minuut stil en onbeweeglijk, uit de gangen ver weg heel zacht lage tonen (tuba, contrabas, omfloerste trom?)

Heket (schuin omhoog kijkend)

Het gras zal er nog wuiven, een steen
rolt door de rivier, bomen buigen
weinig, wind waait onverstoorbaar
over onverwoestbaar materiaal, er valt
puin daar op de struiken nog want
in duizend jaar breekt het water de wapening
in het beton haast vanzelf.

Er kruipt kaal licht langs het omhoog gedrukte
asfalt, het is er stil alleen omdat niemand
iets zegt of praat - boven plassen gaat gegons
nog door, in het klein is leven niet
onmogelijk. Ooit hoog bespannen staketsels

staan royaal in de maan, een dag duurt
gewoon een dag een uur een uur
ook zonder verslag ervan, een beek vindt
even vanzelfsprekend het lagere nog, het gras
hoeft niets los te laten van wat er niet is,
het is er niet, het zal niettemin wuiven
een steen beweegt in de rivier, een vis
laat staan een vogel zit er niet in

Opnieuw stilte, zachte verre tonen van een andere kant,
dan helemaal stil.

Heket

Slaap je?

Stilte

Heket (tot Anders, die verder slaapt)

Toen jij gisteren zei dat je eruit wilde geloofde ik je niet.
Je wilt iets anders eten dan altijd maar lijnoliekoeken,
maiskolven en soms een appel. Je verveelt je. Maar je
wilt er niet uit.

En ik snap het. Wat heb je te zoeken, daarboven? Boven is niks. En al was er nog iets, je komt er niet.

Anders draait zich om en slaapt door zonder te reageren. Heket pakt een plat stuk steen en probeert er letters op te krassen met een andere steen.

Heket

Als we geen olie krijgen Anders, moet de lamp lager. Of misschien wel uit voor de helft van de dag. Maar wat is dag? Dág, dág, dág (klapt er ritmisch bij in haar handen).

Toen jij gisteren zei dat je eruit wilde geloofde ik je niet. Waar zou je moeten slapen? Wie zou je gezelschap houden, zonder ander ga je dood. Je mag blij zijn dat je mij hebt.

Uit de gangen komt muziek van ver, van drie verschillende kanten achtereenvolgens een gezongen stem:

Stem 1

Het zijn de anderen die ons beroven en doden

Stem 2

Het zijn de anderen die ons helpen en belonen

Stem 3

Het zijn de anderen en het kan ze niets schelen

Stilte. Heket staart voor zich uit. Dan gaat met licht geknars de korf omhoog, steeds hoger en weg. Anders wordt wakker, gaat rechtop zitten met zijn rug tegen de muur.

Anders

Denk je dat het water stijgt?

Heket

De korf is boven.

Anders

Jij gelooft dat ik niets zie. Dat ik niks doorheb.

Heket

Dat is ook zo. Zonder mij was je al dood. Zonder mij zou de korf nooit meer komen.

Anders

Opschepper. Wat denk je wel? Als wij dingen uit de korf halen merken ze dat er iemand is en vullen ze hem weer. Daar heb jij niks mee te maken. Dat doen ze vanzelf. En trouwens, als ze het niet zouden doen, wat dan? Denk jij dat je, als ons dat overkomt, even kunt bellen? En dat het zo weer geregeld is? Je hebt niets te vertellen. Echt helemaal niets. We moeten gewoon dankbaar zijn dat we nog iets krijgen.

Heket

Dankbaar?

Anders

We krijgen het toch?

Heket

Je kunt alleen dankbaar zijn als je weet wie je moet bedanken.

Anders

Wat weet jij ervan.

Heket

Zonder mij was je dood.

Anders

Alsof jij de korf vult!

Heket

Zij vullen de korf voor mij. Ik geef jou lijnoliekoeken, maiskolven en soms een appel.

Anders

Waarom vullen ze die voor jou? En niet voor mij?

Heket

Omdat ik met hen praat.

Anders

Met hen praat, hahaha!

Muziek

SCÈNE 2

Uit de gangen komt muziek van ver, van drie verschillende kanten achtereenvolgens een stem:

Stem 1

Het zijn de anderen die ons beroven en doden

Stem 2

Het zijn de anderen die ons helpen en belonen

Stem 3

Het zijn de anderen en het kan ze niets schelen

Anders

Goed. Jij praat met hen. En als je met hen praat, wat zeg jij dan? Als voorgerecht graag de Sint-Jacobsmosse-
len met saffraan? En dan de tournedos Rossini?

Heket

Ik zeg niks, ik schrijf.

Heket toont de steen waarop zij letters heeft gekrast.

Anders

Wat schrijf jij dan?

Heket

Dat begrijp jij niet.

Anders

De korf zal snel komen.

Heket

Denk je dat het water stijgt?

Anders

Gisteren stond er een kleine plas in de linkergang. Een ondiepe plas. Maar toch.

Heket

Geen enkele gang gaat omhoog. Als het water stijgt zullen we verdrinken.

Anders

Het water is nog nooit gestegen. Krijg je wel eens antwoord?

Heket

Ik hoor pannen, ik hoor bestek.

Anders

Ik hoor niks.

Heket

Omdat je niet luistert. Omdat je niet luisteren kúnt.

Stilte / muziek

SCÈNE 3

Heket

De laatste keer dat het water laag stond ben ik de lange gang daar doorgelopen, twee keer rechts, één keer links, één keer rechts. Daar was een eindeloze gang, je moest vaak bukken en het water kwam tot mijn middel. Maar ik ging door. Ik geloofde toen nog dat er een uitgang was. Of in elk geval een betere plek dan deze. Opzij was plotseling een trap, ik telde 24 treden en toen boog hij naar links en hield op voor een deur.

Anders

Je hebt mij dit nooit verteld.

Heket

Het was een stalen deur, als in een bunker. Er kwam een streepje licht van onder. Ik denk het was kunstlicht. Of van een lamp als de onze. Lampen als de onze. Ik duwde voorzichtig tegen de deur, toen harder. Hij zat op slot. Er zoemde iets. Ik wilde schreeuwen maar ik durfde niet. Ik ging terug.

Een tijdje later ging ik weer. Nu zou ik schreeuwen, of op de deur bonzen, of allebei. Wat hebben we te verliezen? Maar de gang stond vol water, tot aan het plafond.

Anders

Je kunt zwemmen.

Heket

Het is te ver, je verdrinkt. En dan heb je geen licht.
Zwem jij anders, ik wijs je de gang.

Anders

Ik kan niet zwemmen.

Heket

Wat als we eruit konden. Naar boven.

Anders

Er is niets daar. Alles is weg.

Heket

Ja alles. Maar ook wij hebben niets. We hebben verhalen.

Anders

We hebben eten. We kunnen drinken en slapen. We hebben een lamp. We krijgen olie voor de lamp.

Heket

We hebben verhalen. Maar ik wil niet over vroeger praten.

Anders

Waar hield je van, vroeger?

Heket

Ik hield van Beethoven, boursin en Beyonce.

Anders

Ik hield van Mohammed Ali.

Heket

De korf zal snel komen.

Stilte / muziek

SCÈNE 4

Anders is weer in slaap gevallen

Heket

Als kind hield ik van tuinieren. Ik had een eigen moestuin. Met groenten, sla, worteltjes, courgettes, ook bloemen, margrietten, herfstasters. Bij het graven vond ik een keer een verroeste kogel. Zo groot als mijn pink. Toen ik hem aan mijn moeder liet zien vertelde ze dat er vroeger veel gevochten was waar wij woonden. Toen wilde ik archeoloog worden. Ik begon kogels te verzamelen en hoopte op menselijke botten. Slaap je?

Ik las een boek over archeologie. Het heette Menselijk metaalgebruik in Europa. Ik werd lid van een club. De Archeologische Werkgroep. We groeven samen, elke week, op de akker van een boer, en we vonden scherven aardewerk van potjes. We lijmden ze in elkaar. Een echte archeoloog vertelde over wie ze gebruikt hadden en hoe je dat kon zien. We zouden een tentoonstelling organiseren maar het kwam er niet van omdat we moesten verhuizen. De club moest ook dicht toen het onrustig werd. Ik hoor nog niks maar ik denk dat de korf snel naar beneden komt.

Dan hangen we de kanister aan de draad want de olie is bijna op. Het bodempje gieten we in de lamp. Ik hoor toch echt pannen, ik hoor bestek.

Stilte / muziek

Heket

Je weet niets, Anders, zonder mij zou je sterven. Je zou zelfs geen lijnoliekoeken meer krijgen. Misschien had jij op de deur gebonsd. Dan hadden ze je gedood. Je had je niet verdedigd, je bent te zwak van de honger.

Anders (wakker wordend, gapend)

Waarom zijn hier eigenlijk geen ratten, Heket? Zijn zij ook dood?

Heket

Er zijn geen ratten, omdat er geen eten is. En het water is schoon omdat er geen mensen zijn. Wat van boven komt is gefilterd door steen. Wat van onder komt is ook schoon.

Anders

We hebben niets, we hebben verhalen.

Heket

Ik wil niet over vroeger praten. Vroeger, hier precies 25 meter boven ons, was de straat. Er was verkeer, mensen kochten er nieuwe schoenen, ze kusten elkaar en bedre-

ven de liefde, ze gingen naar de film. Ik wil wel verhalen horen maar niet dat het zo dichtbij was.

Anders

Heb jij nog een stuk koek, Heket.

Heket

Dat gaat je niets aan. We hadden het over verhalen, Anders. Vertel me wie je ouders waren en wat ze deden.

Anders

Ik was vroeg wees. Ik ben het vergeten. Geef me een stuk koek.

Heket

Vertel me eerst hoe je aan dat litteken komt op je hoofd.

Muziek. Onderstussen slaapt Heket op de grond. Anders sluipt dichterbij, steeds dichterbij, en pakt de platte stenen met inscripties. Hij leest ze. Je ziet zijn lippen bewegen. Terwijl hij ze leest valt zijn schaduw op de muur achter hem. (Scène ca. 3 minuten) Dan wordt Heket wakker.

Heket

Denk je dat het water stijgt?

Anders

Het water komt niet hoger. Dan was het al gebeurd. En het is niet gebeurd.

Heket

Ik mis mijn stenen.

Anders

Stenen?

Heket (schreeuwt nu)

Je hebt ze gestolen! Geef mij mijn stenen terug! Zonder stenen zullen we sterven.

Anders

Ik heb ze gelezen.

Heket

Het is niet waar. Jij kunt helemaal niet lezen!

Anders

Ik lees ze voor.

Heket (werpt zich op de grond, huilt)

Ze zijn van mij, ik wil ze terug.

Anders (staande, leest ze langzaam één voor één voor)

Qui soyez vous? Wie weest u? Howlong still? Wielanger?
¿Quién no ayuda? C'est ou la sortie? Wie helpt ons?
Dove l'uscita? Sind wir allein? Waaruitgang? ¿Estamos
solos? Hoe langst?

En elke keer deed je zo'n steen in de korf, als die aan
zijn draad naar beneden kwam?

Muziek

SCÈNE 5

Heket

Elke zaterdag gingen we naar de akker van de boer. We mochten graven waar we wilden, hij gebruikte het veld niet. We leerden systematisch te werk te gaan, we spanden draden over het land. Toen vond ik een keer een bot, een wervel. Ik herinner me mijn opwinding, ik had een stuk mens gevonden.

Anders

Hoe wist je dat het van een mens was?

Heket

Het was ook niet zo. De archeoloog zocht het uit. Het was van een paard. Het was te groot voor een mens en anders van vorm. Maar ik zette het op het kastje in mijn slaapkamer en de opwinding bleef nog een hele tijd met die wervel verbonden. Hij was helemaal gaaf, tot op het kraakbeen.

Heket en Anders spitsen hun oren. Ze lopen naar de koker en kijken omhoog. Ze horen iets (muziek). En dan komt de korf aan de draad.

Heket

Ga naar je plaats Anders. Ik zal je zeggen wat erin zit.

Anders

Wat denk je?

Heket

Stil, stil. Ik vertel het je.

Heket kijkt in de korf.

Heket

Vier lijnzaadkoeken. Drie maiskolven.

Anders

En verder?

Heket

Verder? Verder niets.

Anders

Dat snap ik wel.

Heket

Dat snap ik wel?

Anders

Wat moeten ze met jouw boodschappen? Waar is de uitgang? Hoe lang nog? We mogen blij zijn dat we nog iets krijgen met al dat onophoudelijk gezeur van jou.

Heket

Je weet niet of ze onze taal begrijpen.

Anders

Waarom niet geschreven: Lampen met generator. Matrassen, dekens. Brood, handdoeken, tandenborstel, pleisters, kaas, worst, een kachel, een schaar, schone sokken, pen en papier, nieuws, nieuws nieuws! Op die stenen van je!

Heket

Hou op Anders, zo houden we het niet vol.

Anders

Koffie, met filter en pot en kopjes! Wijn! Aardbeien, frambozen, melk, een stoel, zeep, een hoofdkussen, gerookte makreel, wc-papier, thee! Nieuws, nieuws!

Heket

Hou hiermee op, ik smeeek het je.

Anders

Geef me een koek.

Anders trekt zich met een stuk koek terug in zijn hoek, Heket zit weer op haar blok. Uit de gangen komt muziek

van ver, van drie verschillende kanten achtereenvolgens
een stem:

Stem 1

Het zijn de anderen die ons beroven en doden

Stem 2

Het zijn de anderen die ons helpen en belonen

Stem 3

Het zijn de anderen en het kan ze niets schelen

SCÈNE 6

Heket

Slaap je?

Anders

Ja.

Heket

Luister Anders. Nog even over vorige week. Het spijt mij van die stenen, laten we ze samen beschrijven.

Anders

Hmm.

We hebben niets. We hebben verhalen.

Heket

Ja, we hebben verhalen.

Anders

Wat is jouw vroegste herinnering?

Heket

Je bedoelt...

Anders

Ik bedoel niks.

Heket

Ik heb een vroege herinnering. Mijn oudste denk ik. Ik was, drie, vier misschien. Ik sta langs een sloot, mijn moeder houdt mijn hand vast. De sloot is diep, maar van gras. Het is geen gras zegt mijn moeder, het is water. Maar ik zie geen water. Waarom liegt zij tegen mij, waarom zegt zij dat er water is, waarom houdt zij mijn hand zo vast? Ik denk dat ik huil. Aan de overkant ver weg staan twee koeien. Mijn moeder schopt een kluit aarde naar beneden en plotseling zie ik het water opsprengen. Ik voel de opluchting. Het is kroos, zal ze gezegd hebben, maar dat herinner ik mij niet. Ik herinner me de opluchting. Dat het waar was wat ze zei.

Anders

We moeten de kanister legen in de lamp en aan de draad vastmaken. Straks zitten we zonder olie.

Heket

Doe jij het.

Anders

En dan zo'n in steen gekerfd klachtenlijstje van jou erbij?

Muziek. Anders leegt de kanister en bevestigt hem aan de draad, samen met de korf.

Heket

Heb jij een oudste herinnering?

Anders

Nee, geen oudste. Ik herinner me niet veel. Dat is een voordeel.

Heket

Een voordeel?

Anders

Neem jouw verhaal. Je herinnert je het mogelijke bedrog van je moeder. Haar angst misschien. Wat helpt het je, maakt het je gelukkig?

Heket

Ja. Gek. Maar die herinnering maakt me gelukkig. Er zit ook die opluchting bij. Dat mijn moeder mijn hand zo stevig vasthield, dat was geen angst. Dat was liefde. Ze beschermde me, dat ik niet in die sloot zou vallen en verdrinken.

Anders

Liefde? Het was angst.

Heket

Weet jij geen dingen van vroeger?

Anders

Ik weet dingen van vroeger. Maar wat moet ik ermee.

Heket

Vertel me iets.

Muziek

Anders

Ik had een pleegbroer, vier jaar ouder.

Heket

Je had een pleegbroer...

Muziek. De korf en de kanister aan de draad gaan omhoog

SCÈNE 7

Anders

Ik ging een keer met mijn pleegbroer naar de kermis. Wij woonden in een dorp. De kermis was op de plaats van de markt. Ik was zeven of acht. Hij had het geld. Ik mocht niet schieten. Ik was te jong zei hij. De botsautootjes deden het niet. Dus moest ik in de draaimolen en anders niks. Ik wilde niet maar hij had al betaald en dwong me, duwde me voorbij het hekje. Ik ging op zo'n bewegend paard zitten. Saai maar minder kinderachtig dan een roze autootje of een olifantje. Bij de schiettent won hij een teddybeer in een blauw jasje. Hij gaf mij de beer maar de beer had een vervelend lachje. Op weg naar huis gooide ik hem onder het achterwiel van een voorbijrijdende trekker. Er bleef weinig van over, van de beer. Mijn broer gaf me een enorme klap in mijn gezicht zodat mijn wenkbrauw bloedde maar thuis zei ik niks.

Dat was een ding van vroeger.

Heket

Anders?

Anders

Wat is er?

Heket

Denk je dat het water stijgt?

Anders

Het water gaat niet omhoog.

Heket

Maar de gang naar de deur waarover ik je vertelde, die staat vol.

Anders

Het water stijgt niet.

Heket

Maar als het grondwater is en het regent en regent.

Anders

Ik geloof er niet in.

Heket

Er stond een plas in de linkergang.

Anders

De lamp moet lager. De korf is nog niet terug.

Heket

Ssst.

Muziek. Anders pakt zijn koek, kauwt er bedachtzaam op, stopt de rest in zijn zak, gaat liggen, draait zich om, valt in slaap.

Heket

Slaap je?

Stilte

Heket (tot Anders, die verder slaapt)

Toen jij zei dat je eruit wilde geloofde ik je niet. Je wilt iets anders eten dan altijd maar lijnoliekoeken, maiskolven en soms een appel. Je verveelt je. Maar je wilt er niet uit.

En ik snap het. Wat heb je te zoeken, daarboven? Boven is niks. En al was er nog iets, je komt er niet.

Heket loopt naar de koker en kijkt omhoog.

Heket

Het gras zal er nog wuiven, een steen
rolt door de rivier, bomen buigen
weinig, wind waait onverstoort

over onverwoestbaar materiaal, er valt
puin daar op de struiken nog want
in duizend jaar breekt het water de wapening
in het beton haast vanzelf.

Er kruipt kaal licht langs het omhoog gedrukte
asfalt, het is er stil alleen omdat niemand
iets zegt of praat - boven plassen gaat gegons
nog door, in het klein is leven niet
onmogelijk. Ooit hoog bespannen staketsels
staan royaal in de maan, een dag duurt
gewoon een dag, een uur een uur
ook zonder verslag ervan, een beek vindt
even vanzelfsprekend het lagere nog, het gras
hoeft niets los te laten van wat er niet is,
het is er niet, het zal niettemin wuiven
een steen beweegt in de rivier.

Muziek met crescendo. Stilte. Anders wordt wakker. Kijkt
omhoog in de richting van de koker.

Anders

Stijgt het water?

Heket

(...)

Anders

De korf zal snel komen.

Donker. Stil. Nog enkele losse lage tonen uit de verte.

Eind.

Maarten Doorman (1957) is filosoof, dichter en essayist. Eerder schreef hij mee aan de voorstelling RAARRR (2015) van Joep van der Geest (de Veenfabriek). Zijn laatste boeken zijn De navel van Daphne. Over engagement in de kunst (2016), Dichtbij en ver weg. Opstellen over kunst, filosofie en literatuur (2018) en Wie niet (2021, gedichten). Het muziektheaterstuk De wereld een draad wordt in 2022 op film uitgebracht.

<http://www.maartendoorman.nl>